

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 4, Sayı:13, Mart 2018, s. 64-79

Dr. Öğretim Üyesi Yener ÖZEN

Erzincan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Ölçme ve Değerlendirme ABD
yenerozen@erzincan.edu.tr

AHLAKİ KARAKTERİN DEĞİŞMEZLİĞİ: ONUR

Özet

Yüzyıllar boyu teoloji ve felsefenin en tartışmalı konuları arasında yer alan insan onuru, modern zamanlarda, ama özellikle de ikinci dünya savaşından sonra, insan haklarının üzerine inşa edildiği bir kavram haline gelmiştir. Gerçekten zaman içinde, insan haklarının kapsamı, tasnifi ve sınırlandırılması gibi konularda yoğun tartışmalar yaşanmış olsa bile, uzun süren mücadelelerin sonucunda ortaya çıkan bu hakların yöneldikleri amaç hususunda, yaygın bir mutabakat olmuştur. Bu amaç, insan onurunun korunmasıdır. Bütün temel haklar insan onuru için gerekli görülmüşlerdir. İnsan onurundan kaynaklanırlar ve onun bağımsızlaşmış parçalarıdır. İnsan onuru, insanın tinsel bir varlık olarak özgürlük ve bilinç içinde bağımsız, karar vermesi ve çevresine etkili olması amacına yöneliktir. İnsan Onurunun Korunması ilkesi ile insana, insan oluşu nedeniyle tinsel ve sosyal bir değer verilmesini ve saygı gösterilmesini isteme hakkı tanınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Onur, Değer, Değerler Eğitimi

THE IMMUTABILITY OF THE MORAL CHARACTER: HONOR

Abstract

Among the most contentious issues for centuries in theology and philosophy of human dignity, in modern times, but especially after the Second World War, a concept that has been built on human rights has become. Indeed, over time, the scope of human rights, even if there has been intense debate on issues such as classification and limitation, the rights arising as a result of long struggles Revealed regard to purpose, has been a common consensus. For this purpose, the protection of human dignity. All fundamental rights are evaluated as necessary for the sake of hu-

man dignity. They arise from human dignity and they are independent parts of it. Human dignity aims that human, as a spiritual creature, judges independently and interacts with his environment in a free and conscious manner. Human is given the right to be respected and appreciated spiritually and socially via Human Dignity Protection Principle.

Keywords: Honor, Value, Values Education

GİRİŞ

Öznenin olguya yüklediği niteliklere değer denilmektedir. Osmanlıca metinlerde ise değer kıymet olarak ifade edilir. Kıymette değer, paha, eder, itibar, onur anlamlarına gelmektedir. Fakat değer ve değerler farklı şeylerdir. Değerler sahip olunan imkânlardır. Değer ise bir şeyin aynı türden diğer nesnelere arasındaki yeridir. Değer insanların yaşamında vazgeçilmez olan şeylerdir. Yaşamlarını sürdürebilmek için değerlerin var olması kaçınılmazdır. Değerlerin oluşmasına neden olduğu için insan değerli bir varlıktır. Kişi kendini gerçekleştirirken değerlerinde oluşmasına neden olur. Barış teolojisinde değerler insan hakları ve "onuru" üzerine oturtulmaktadır. Değer ile değerler arasında fark vardır. Değer, yani bir şeyin değeri onun kendisiyle aynı cinsten olan şeyler arasındaki yeridir. Değerler ise var olan şeyler, imkânlardır. İnsanın değeri başka, insanın değerleri başkadır (Oktay, 2007, s.131). Değer, hem eylemi gerçekleştirenle, hem eylemle gerçekleşenle, hem de eylemin gerçekleştiği ortamda meydana çıkar (Poyraz, 2007, s.83). Değerlere inanmak düşünceyi tamamlar, şüpheden kurtarıp kesinliğe kavuşturur (Bolay, 2007, s.62). Değer, bir insanın yaşamında evrensel bir amaç oluşturabilecek kadar vazgeçilmez olan şeydir. Yaşamı sürdürmek için de yaşamı anlamlandırmak için de değerler kaçınılmaz olan şeylerdir (Timuçin, 2005, s11).

Değer atfettiği ve hatta onu yarattığı için, insan değerlidir. O, kendini gerçekleştirmekle insanlık denen değeri yaratmaktadır. Kendini gerçekleştirme olumlu bir etkinliktir ve bu etkinliğin esası, kişiyi onu o kişi yapan özelliklerin ortaya konmasıdır. Kendini gerçekleştirmenin olumlu bir değer olması, kişinin değerlerine açık olmasından kaynaklanır. Böylece değerleri erdem haline dönüştürmek insanlık değerini oluşturur (Poyraz, 2007, s.84).

"Onurun", özne olarak kendimize dair hissettiklerimizle bir ilgisi var, bu çok açık. "Kendimiz dediğimizde, hem ruhsal-zihinsel hem de biyolojik-bedensel varlığımızdan söz ediyoruz. Onun için akıl, ruh, beden, duygu, istek, arzu, nefis, gönül, can, vicdan gibi kelime ve kavramlar ardı sıra zihnimizde canlanıyor. Duygu dediğimizde sevgi, öfke, kıskançlık veya gıpta etmek gibi veyahut kibir veya tevazu gibi kendimiz ve başkaları için faydalı veya zararlı birçok his beliriyor zihnimizde (Kuçuradi, 1982, s.47).

"Onur" kavramı insanın değeri ile ilişki olan ve geçmişten günümüze kadar gelmiş olan bir kavramdır. "Onura" yönelik yüzyıllar boyunca birçok tanımlamalar getirilmiştir. Bunların ortak yanlarına baktığımızda "onur" doğarken sahip olduğumuz ancak başkaları tarafından devredilen, farklılık gösteren ya da başkalarının müsaadesi ile kullanabileceğimiz bir hak değildir. Kişinin sosyal statüsüne bakılmaksızın sahip olduğu insani hakkıdır. Kısacası insanın

akli ve ahlaki yeteneklere sahip olması, onu maddi ve manevi açıdan kendine özgü bir değer sahip kılar. Bu değer çerçevesinde insan, kendi yaşamını ahlaki olarak belirleme ve kendini gerçekleştirme becerisine sahip olur. Bu insan “onurunun” nedenidir. “İnsan onuru”, insanın özerkliğinin, varlık nedeninin temelini, oluşturur. İnsanın insan olmasının anlamı ve amacı insan “onuruyla” açıklanır (Kuçuradi, 1988, s.169).

DEĞER VE ONUR

Değerler eğitiminin hedefi kendini tanımlama, kendini anlama ve kendini tamamlama gibi pratiksel süreçlerden geçirdiği insanın yetilerinin en üste düzeye ulaştırarak iyi hayat yaşamasını sağlamaktadır (Kale, 2007, s.319). Değer ve değere ilişkin kavramsal çerçevenin, insana özgü olduğu aşikârdır. Bütün bu değerlendirme, değer biçmenin gerçekleştiricisi olan kişi'nin bir değeri vardır ve kişinin kendini gerçekleştirme, kendi değerini yaratmasıdır (Poyraz, 2007, s.87). İnsanın 'değerini', 'değerlerini' korumak sorumluluğunun önemi bireylere yeterince anlatılmak hümanist bir misyon olmalıdır ve bu bilinçlenme aslında yaşama yansıtıldığında bir anlam kazanır; hakkıyla bilen, bu bildiklerinin ve yaşadıklarının hesabı verebilendir (Kale, 2007, s.322).

“İnsan onuruna”, “kendi onurumuza”, uğradıklarımızla değil, yaptıklarımızla zarar veririz, çünkü yaptıklarımızdan sorumluyuz, başkalarının bize yaptıklarından değil (Kiriş, 2009, s.6). “İnsan onuru” ve değerlerinden hareket eden bir değerler eğitiminden insanın öncelikle bir olanaklar bütünü olarak tanımlanması ve bu olanakların hem kendi toplumunda hem de dünyada gerçekleştirilmesinden kişilerin sorumlu tutulması gerekmektedir. İşte en temel basamaklardan itibaren verilmesi gereken bir değerler eğitiminde bu sorumluluk duygusunun içselleştirilmesi en önemli sorunsaldır Etik değerlere ilişkin derslerin en temel hedefi etik değerlere ve kavramlara ilişkin bilgilendirerek tek tek somut koşullarda insan onurunun ne zaman tehlikede olduğunu göreceğ gözler kazandırmak olmalıdır. (Kale, 2007, s.321-322)

Doğuştan gelen servet, zihinsel güçlerle en üst düzeyde donatılmış, kazançla pek uyuşmayan çabalar içindeki kişiye nasip olduğunda en yüksek değerine ulaşır: çünkü bu kişi yazgının çifte ihsanına nail olmuştur ve şimdi kendi dehasını yaşayabilir; ama, başka hiç kimsenin yapamayacağı şeyleri yaparak ve insanlığın tümüne yararlı olan ve hatta insanlığa “onur” veren şeyleri ortaya koyarak, insanlığa olan borcunu yüz kat fazlasıyla ödeyecektir. “Onur duygusu”; bu özelliğe dayandığı ölçüde, bu özellik çoğu kimsenin şartlarına uygun davranış açısından, ahlaklılığın ikamesi olarak verimli sonuçlara sahip olabilir; ama insanın kendi mutluluğu üzerinde, öncelikle çok önem taşıyan iç huzuru ve bağımsızlık üzerinde geliştirici olmaktan çok, rahatsız edici ve zarar verici bir etkisi vardır. Bu yüzden, esenliğimiz açısından en önemlisi sağlıktır, ama hemen ardından varlığımızı sürdürmemiz için gereken araçlar, yani sorunsuz bir geçinme gelir (Schopenhauer, 2015).

“Onur” sadece kendimize dair duygu ve düşüncelerden ibaret değil, esasen diğer varlıklarla veya insanlarla olan ilişki biçimimize dair bir kavram. Sözlüklerde “onur” kelimesinin anlamına bakınca bu çok açık görülüyor. “Onur” güncel sözlükte, “insanın kendine karşı duyduğu saygı, şeref, öz saygı, haysiyet, izzetinefis”; “başkalarının gösterdiği saygının dayandığı

kişisel değer, şeref, itibar" biçiminde açıklanıyor (TDK, s.1111). Felsefi bir terim olarak "insanın, duyan, düşünen ve özgür bir varlık olarak taşıdığı değer, insan olarak insanın değeri" şeklinde tarif ediliyor. Medeni hukuk terimi olarak "şeref, haysiyet" şeklinde ifade ediliyor. Haysiyetin anlamı da "değer, saygınlık, itibar" veya "öz saygı" şeklinde yer alıyor (Özcan, 1983).

İnsan onuru ve insan hakları

İnsan hakları, insanın içinde bulunduğu somut tehlikelerden kaynaklanan bir özgürlük arayışı ve insanın "onurlu" bir varlık olarak özgürlük içinde yaşama isteğidir (Sanioğlu, 2006, Akt; Kiriş,2009, s.5). Dünyaya gelen her kişinin yaşama, beslenme, eğitime hakkı kısaca çeşitli uluslararası bildirgelerde ve anayasalarda birçoğu insan hakları adı altında toplanan haklar, temellerini insanın değerinde bulurlar. Yani sonuç olarak insan hakları evrenselliğini belli bir kültürden hâkim görüşten, genelin baskısından almaz. O evrenselliğini insanın değerinin ve onurunun bilgisinden alır (Kiriş, 2009, s.7). İnsan hakları yaşanan yere, etnik ya da dini kökene, milliyete ve cinsiyete bakılmaksızın, her insanın kullanabileceği 'insan onuru'na" dayanan haklardır (Kepenkçi, 2000, s.112-113).

İnsan hakları, hiçbir ayırım gözetmeksizin bütün insanların yalnızca insan olmalarından dolayı, insanlık onurunun gereği olarak sahip olmaları gereken hakların tümüdür. Nitelik yönüyle bu haklar dokunulmaz, vazgeçilmez ve kişiliğe bağlı haklardır. Devlet veya başka güçler tarafından keyfi sınırlanıp ortadan kaldırılamayacağı gibi bireylerin kendileri de bunları başkalarına devredemez veya onlardan vazgeçemez (Yeşil, 2002,s.25).

"İnsan onurunun" onun tek hazinesi olduğunu göstermek ve bu nedenle hakkını savunmak ancak uygun bir eğitimle öğretilebilir. Çünkü bir taraftan yasal değişiklikler yapılırken diğer yandan, başta yasa uygulayıcıları olmak üzere insanların hak ve özgürlükleri kullanılabilir, savunulabilir düzeye getirilmeleri, yani bir zihinsel dönüşüm eğitim sağlamak gerekmektedir. Bu eğitim diğer kimliklerimiz ne olursa olsun, kendimizi her şeyden önce insan olarak görebilmemizi ve yine aynı şekilde başkasını da her şeyden önce bir insan olarak görmemizi öğretir (Kiriş, 2009, s.7). İnsan haklarının özüne dikkat çekmek evrenselleşmelerine katkıda bulunmaktadır, bütün insanların eşit olmasını sağlayan "insan onuruna" dikkati çekmek felsefenin işidir. İnsan haklarının evrenselleştirilmesinin ön koşulu, herkesin, özellikle de geleceğin yöneticilerinin felsefe eğitimidir. Bu eğitim çocukken başlamalı; amacı insanların, "insan onurunun" tehlikede olduğu noktaları görebilecek bir göz kazanmalarına yardımcı olmaktır (Kuçuradı, 1996, s.170).

İnsan onurunun dokunulmazlığı

"İnsan onurunun" dokunulmazlığı ilkesi, insanın tinsel bir varlık olarak özgürlük ve bencilik içinde, bağımsız karar vermesi ve çevresinde etkili olması amacına yöneliktir....İlke, hukusal eşitlik için bir değer kriteridir ve herkes için başkasının "onuruna" zarar vermeme konusunda bir davranış emri içermektedir. "İnsan onurunun" dokunulmazlığı ilkesi sadece anayasa hukuku ile sınırlı olmayıp tüm hukuk alanlarında da geçerlidir (Gören, 2007, s.24).

“İnsan onurunun” korunması ilkesi, bireysel ve etik gelişim durumuna bakılmaksızın her insan için geçerlidir. Çünkü her insan en azından ideal kurumlara göre kendini yetiştirmeye yeteneklidir. Bu nedenle devlet, insanları geleneksel ve etik değerlerine göre sınıflandırmaktan kaçınmalıdır. Devlet olanakları oranında çaba göstererek “onurunu” ortaya koyan insana saygı göstermelidir (Gören, 2007, s.28).

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 3. Maddesi ‘Hiç kimseye işkence ya da insanlık dışı veya onur kırıcı bir davranış ya da ceza uygulanmaz.’ şeklindedir. Bu maddeye göre korunan haklar bir kişinin kişisel bütünlüğü ve “insan onuru” ile doğrudan ilgilidir. Bu yüzden, işkence, insanlık dışı veya “onur” kırıcı davranış ve cezadan korunmak, oldukça ciddi niteliği olan haklardandır. Burada “onur kırıcı” davranış derken kastedilen, bir kişiyi diğerlerinin önünde kötü bir biçimde aşağılayan ya da kişiyi iradesi veya vicdanı dışında davranmaya zorlayan davranıştır (Gomien, 1995, s.21).

“İnsan onurunun” neyi ifade ettiği, insan hakları ile olan ilişkisi hukuk biliminin ve felsefenin konusu olmuştur (Öndül, 1998). Yüzyıllar boyu teoloji ve felsefenin tartışmalı konularından “insan onuru”, modern zamanlarda, ama özellikle ikinci dünya savaşından sonra insan haklarının üzerine inşa edildiği bir konu haline gelmiştir. (Bulut, 2008 s.1). İnsan hakları yalnızca hukukla temellendirilmeyip, insan ve değerlere ilişkin bir felsefi eğitim ile insanın ancak “onur’lu” yaşamasının ona uygun olduğunun, yani ancak “onurlu” bir varlık olması gerektiğinin öğretilmesi ile başlar. “İnsan onurunun” ele alınıp, onun değerinin, bilgisinin ortaya konulması; belirli bir tarzda muamele etme ve muamele görme öğelerinden hak, yasa ve adalet kavramlarının içinin doldurulmasını sağlar (Kiriş, 2009, s: 1).

“Onur”, benliğimizi duyup sevmekten ve başkaları tarafından da iyi karşılanmasını istemekten meydana gelen bir duygudur. İnsanlarda bu duygu, varlığı korumak özlemine bağlıdır ve onun neticesidir. Örgensel ve tinsel varlığımız için daima iyi şartlar istememiz bu özlemden ileri geliyor (Lewis, 2007, s.93).

Şimşek’e göre, “insan onurundan” söz etmek, insanın kişi olarak en yüksek akli ve ahlaki değerlerin, dokunulmaz, kaybedilmiş bir öz değerinin sahibi olduğundan söz etmektir. Bu bağlamda “insan onuru”, insanın özü, öz değeri ve doğasıdır. Bu öyle bir gerçekliktir ki, ispata gerek duymaz. İnsan, başka bir gerekçeye ihtiyaç olmaksızın, sırf insan olması dolayısıyla kendisine saygı duyulması gereken bir canlı olarak kabul edilir (Akt; Bulut, 2008, s.2).

İnsan akıllı bir varlık olduğundan özgür olarak ahlaki davranmalı ve bu onun “onurunu” oluşturmalıdır. Otonom ahlaki bir özne olarak insan ve dolayısıyla bütün insanlar sağlam bir “onura” sahiptir ve kendi içinde taşır. Bu nedenle insanın kendi parçalanmadan hakları da parçalanmaz (Heinzmann, 2010, s.61). Kısacası insanın akli ve ahlaki yeteneklere sahip olması, onu maddi ve manevi açıdan kendine özgü bir değer sahip kılar. Bu değer çerçevesinde insan, kendi yaşamını ahlaki olarak belirleme ve kendini gerçekleştirme yetisine kavuşur. Bu yeti “insan onurunun” nedenidir. Dolayısıyla “insan onuru”, insanın özerkliğinin, varlık nedeninin temelini, oluşturur. İnsanın insan olmasının anlamı ve amacı “insan onuruyla” açıklanır. İnsan, “onurunu” doğuştan ve doğal olarak kazanmıştır. Bu yüzden “onur”, vazgeçilmez ve devredilmez bir nite-

liğe sahiptir. “Onuru” içerisinde insan akli yetisiyle, ahlaki özerkliğe ve özgürlüğe sahip olarak mutlak bir değere sahiptir (Şimşek, 1999, Akt; Bulut, 2008, s.2).

İnsanın kendisi ve diğerleri ile kurduğu ilişkilerin saygınlığını ifade eden bir kavram “*insan onuru*”. Onun için insan haklarının, yaşam hakkı kadar temel bileşenlerinden biridir. “*İnsan onuru*” ilkesel olarak insanlar arasındaki her türlü ayrımcılık, kayırmacılık, ötekileştirme ve dışlamayı; ayrıca bunları üreten veya besleyen her türlü kanaat, eylem, düzenleme ve uygulamanın reddedilmesini gerektirir. “*İnsan onurunun*” kendisi hem ahlaki bir ilke hem de evrensel bir nedendir. O nedenle “*insan onuruna*” aykırı olan şeylerden uzak durulması için başka bir gerekçeye ihtiyaç duyulmaz. “*İnsan onuru*”, kendisine uygun hareket edilerek var olabilir ve korunabilir ancak (Doğan, 2005, s.53).

TARİHSEL AKIŞTA İNSAN ONURU

Yunan’da insan onuru

İnsan haklarının temeli ve amacı sayılan “*insan onuru*” kavramının, uzun tarihsel sürecin ürünü olduğu ve zaman içinde yaşanan değişikliklere bağlı olarak biçimlendiği bir gerçektir (Gören, 2007, s.27). İnsanın akli ve ahlaki yetenekleriyle, kendine özgü bir değer sahibi olduğu fikri, yani “*insan onuru*” düşüncesi hukuk alanında yeni ise de, bir ideal olarak kökeni eski uygarlıklara kadar uzanmaktadır (Lewis 2007, s.93).

Yunan’ın en büyük iki filozofu sayılan Platon ve Aristo ‘da, insana insan olarak değer veren, ona devlet içinde ve devlete karşı herhangi bir hak tanıyan düşüncenin izine rastlamıyoruz. Platon’un tasarladığı ideal devlet, toplum hayatının bütün yönlerini tek elden ayarlayan, düzenleyen ve bu kolektif düzen içinde kişiye en küçük bir serbest hareket alanı bırakmayan monolitik bir devlettir. Aristo, Platon kadar sert olmasa da düşünce sisteminde insan haysiyetine değer verdiğini, kişi hürriyeti kavramına yer ayrıldığını görmek mümkün değildir. (Kapani, 1993,s.17-18).

Eski Yunan’da polis (site) siyasal, sosyal, ekonomik, askeri ve hatta dini bir birlik olarak kabul edilmiştir. Bu yüzden polisi oluşturan insanlar, birbirine sıkı bağlarla bağlı sayılmışlar ve faaliyetlerini Polisin çıkarlarına hizmet etmeye yöneltmek durumunda kalmışlardır. Dolayısıyla eski Yunan’da Polis, kişiyi maddi manevi değerleriyle kendisine bağlayan bir görünüm arz etmiştir (Akad, Vural ve Dinçkol, 2006, s.4) Eski Yunan’da düşünce alanında “*insan onuru*” kavramının ipuçlarına rastlamak mümkündür. Sofistlerin insan çıkarlarına hizmet eden bencil bir varlık olarak nitelendirmelerine rağmen, düşüncelerinin odak noktası yaptıkları ve onun her şeyin ölçüsü olarak gördükleri bilinmektedir (Göze, 2005, s.2)

Site devletinin çöküş dönemlerinde öne çıkan Epikürcü okul, insanı en yüce değer olarak görmekte, insanı “*onurlandıracak*” başka varlığın olmadığını söylemekte, dahası insanı başlı başına bir amaç saymaktadır. Eski Yunan’da devleti amaç olmaktan çıkararak, bireyi ön plana alan ve bu bağlamda genel bir insan anlayışı benimseyerek, onun öz değerine vurgu yapan bir başka okulda Stoacı okuldur (Işıktaç, 2004, s.88–91). Stoacı düşünürler, insanın doğuştan eşit ve özgür olduğunu kabul etmişler ve bu fikirleriyle, insana devlet dışında bir değer tanımışlardır.

Bu durum onları, özellikle felsefi açıdan, insan hakları öğretisinin en eski kaynaklarından birisi yapmıştır (Kapani, 1993, s.19)

Roma'da insan onuru

Roma İmparatorluğu düşünürlerinden Çiçeronun hukuk anlayışını temelinde Stoacı felsefe yer almaktadır. Ona göre yasaların kaynağını doğada aramak gerekmektedir. Bu kaynak, insan ile Tanrının ortaklaşa ögesi olan akılda belirir. Bu akıl sayesinde yasayı bulabileceklerini ifade eder (Ağaoğulları ve Köker, 2006, s.51-52). Çiçero'ya göre bütün insanlar doğal olarak onura sahiptirler ve onların onur sahibi olmaları, 'kanun toplumu' olarak tanımlanan devletin temelini oluşturur. Çiçero, "onurun" kamu görevine hazır olma sorumluluk bilincine sahip bulunma anlamına geldiğini söyler ve böylece kişinin öz değerinden çok, onun kamusal yaşam içindeki itibar ve statüsünü ön plana çıkarır (Bulut, 2008, s.5).

Çiçero'nun insanın biricikliğine ve eşitliğine yaptığı vurgunun Roma'da ne denli uygulandığı tartışılır. Roma'da devlet, hukuka bağlı bir örgüt olarak algılanmakta ve devlet düzeninin kişinin mutluluğunu amaç edindiği görülmektedir. Ancak kadınlar, çocuklar, yabancılar ve köleler için ne insan olma değerinden ne de eşitlikten söz etmek mümkün değildir. Roma'da son olarak ön plana çıkan konu, kişinin kamusal yaşam içinde tuttuğu yerdir. "Onur" kavramı da buna bağlıdır. Kamusal yaşam içinde kendini hizmeti ile gösteren Romalı, "onurunu" da yükseltmiş sayılıyordu (Şimşek, 1999, s.29). Roma'da "onur" doğrudan doğruya insan olmaktan kaynaklanan ve ona sıkı sıkıya bağlı olan bir anlam taşımamaktaydı. Aksine Roma'da halk yönetim ve devletin birlikte sahip oldukları kolektif bir onur anlayışı vardı. Roma'nın bütün parçaları, vatandaşlar, imparator... bu kolektif "onurda" ortak bir paya sahip sayılırlardı (Cancik, 2002, Akt; Bulut, 2008, s.6)

Ortaçağda insan onuru

Ortaçağa gelince, dinsel düşünce egemen hale gelmiştir. Bu çağda "insan onuru" kavramı da bu düşünceden payını alarak teolojinin ilgi alanına girecektir. Bu çağ Hıristiyanlığın kendi "onur" idealini inşa ettiği bir çağ haline gelmiştir. Dolayısıyla insana dair bir değerlendirme yapabilmek için Tanrıyı merkeze almak gerekmektedir. (Bulut, 2008, s.6). Bu yüzden insana saygı aynı zamanda Tanrıya saygı anlamına gelmektedir (Doğan, 2005, s.53). Tanrının bir görünümü olarak yaratılan insanlar, eşit şekilde bir "onura" sahiptirler(Lewis,2007, s.94). Buna bağlı olarak da "onur" Tanrının bir lütfüdür (Şimşek, 1999, s.20).

Ortaçağda, kişinin devlet karşısındaki durumu ve devlet kudretine bir sınır çizilmesi konularında Eskiçağa kıyasla bir değişme ve gelişme olduğu görülür. Bu çağda Hıristiyan felsefesi insan kişiliğine değer kazandırmıştır (Kapani, 1993, s. 22). Hıristiyan felsefesinde, her insanın Tanrı'nın bir benzeri olarak yaratılmış olması nedeniyle yüksek bir "onura" sahip olduğu ifade edilmektedir. Bu "onur" gereğince de kişilere bağlı bazı haklara sahip olabileceği fikri ortaya konulmuştur. Böylece kişinin devlet karşısında hiç olduğu yolundaki eski çağ anlayışından uzaklaşmıştır (Kapani, 1993, s.22-23). St. Thomas, insanın bir kişi olarak özgür ve "onur" sahibi olduğunu belirtir. Ancak günah işlediği vakit onurunu kaybedeceği vurgulanır (Lewis, 2007, s.94).

İslamiyet'te insan onuru

İslam dini insanı diğer bütün varlıklardan üstün saymış ve ona değer vermiştir. Kuran'da yeryüzünde insanın halife olarak yaratıldığının belirtilmesi, insana meleklerden de üstün bir yer verilmesi, insanın yaratıkların en şerefli olarak gösterilmesi gibi hususlar, İslam'ın insana verdiği değerın işaretleri olarak sayılmıştır (Bulut, 2008, s.7). Eski Türkler insanı, Tanrıların kutsal nitelikleriyle bezenmiş üstün bir varlık olarak kabul ediyorlardı. Türklerin İslam'ı kabulüyle, İslamiyet'in bir hükmü olan "insan en şerefli yaratıktır" ifadesi, Türklerce içtenlikle benimsemişlerdir. Türk toplumu, İslamiyet'in etkisiyle insani değerlere her zaman sahip çıkmıştır. Kurdukları devletlerin tamamında, hak ve adalet kavramlarını göz önünde tutarak yarımcalıktan uzak, insan haklarına saygılı bir yönetim biçimine benimsemişlerdir. Müslüman Türkler, özellikle Osmanlılar, yüzyıllar boyu farklı ırk ve inançların birlikteliğini adalet, içerisinde sağlamış, diğer milletlere ve devletlere iyi bir örnek teşkil etmişlerdir (Yeşil, 2002, s.32).

İnsanın Allah'ın halifesi olarak yaratılmış olması insana verilen değeri göstermektedir. Ancak bu değer, insanın kendiliğinden kazandığı değer değildir. İnsan halife sıfatını ve yaratıkların en üstün ve şerefli olma niteliğini Allah'a kul olmasıyla kazanmıştır (EL Mafrey, s.17). İslamiyet'e göre insan başıboş yaratılmıştır, sorumluluk sahibi bir varlıktır ve "onur sahibi" olması da buradan kaynaklanmaktadır.

Aydınlanma çağında insan onuru

Özellikle batıda ortaçağ ve öncesinde "insan onuru", insanların statülerine bağlı olduğu için, genelde herkesin eşit "onura" sahip olmadığı görüşü geçerliydi. Rönesans sürecinde ise "insan onuru" ideali sadece küçük bir elit grubunun değil, herkesin sahip olduğu bir nitelik olarak görülmüş, yani herkesi kapsayan bir ideale dönüştürülmüştür (Chalmers ve Ida, 2007, Akt; Bulut, 2008, s.8). Manetti'ye göre insan, Tanrının yaratıkları arasındaki en öncelikli varlıktır. İnsanın doğası kutsal olanla bağlantılıdır. Manetti, 'insanlar "onurla" doğarlar ve eşit ölçüde "onur" sahibidirler' diyerek, "onurun" insanın erdeminden kaynaklandığını vurgulamıştır (Lewis, 2007, s.94).

İtalyan Rönesans düşünürü Mirandola ise 'İnsan Onuru Üzerine Söylev'inde "insan onuru", bir yandan insanın kendi kendine geliştirme iktidarı olarak görürken, öte yandan onu bireysel özgürlük olarak tanımlamış ve böylece "insan onuru" ile özgürlük arasında ilişki kuran ilk düşünürler sayılmıştır (Akt; Bulut, 2007, s.9).

Aydınlanma çağındaki ayrımlardan sonra Kant insan haklarının salt felsefe tarafından gerekçelendirmiş ve insan haklarının genel geçerliğini bu şekilde insan olmaya bağlamıştır (Heinzmann, s. 60). Kant, insanın daima kendine yönelik bir amaç olarak anlaşılması gerektiği yönündeki tezleri bağlamında "onur" kavramını geliştirir (Heinzmann, s.61). Kant'ın düşüncesine göre insan kendi rasyonel özgürlüğünün yasına ayrılmaz biçimde bağlıdır. İnsan kendi aklı tarafından yapılandırılan otonom bir özne olarak anlaşılmaktadır. Bu otonomi insanın dünyadaki özel konumunu ortaya koymaktadır (Heinzmann, s.60). Otonom ve akıllı bir özne olarak

insanlar eşit “onura” sahiptirler. Bugün için insan haklarının temelini oluşturan “insan onuru” da, daha çok bu anlayışın ürünüdür (Bulut, 2008, s. 10).

ONUR DUYGUSU

“Onur”, benliğimizi duyup sevmekten ve başkaları tarafından da iyi karşılanmasını istemekten meydana gelen bir duygudur. İnsanlarda bu duygu, varlığı korumak özlemine bağlıdır ve onun neticesidir. Örgensel ve tinsel varlığımız için daima iyi şartlar istememiz bu özlemden ileri geliyor. “Onurun” irdelenmesi ise, diğer insani kavramların irdelenmesinden zor ve daha ayrıntılıdır. En önce onu tanımlamamız gerekir. Bu amaçla, “onur dış vicdandır ve vicdan iç onurdur” diyebiliriz. “Onur”, nesnel olarak, başkalarının bizim değerimiz hakkındaki görüşüdür ve öznel olarak, bizim bu görüşten pay çıkarmamızdır. Son tahlilde, asla saf ahlaki olmasa da, çoğu zaman çok iyileştirici etkisi vardır (Schopenhauer, 2015).

Başka insanların kendi hakkımızdaki fikirlerine karşı duygulu, övmelerden memnun olmak, yermelerden üzülmek, herkes için tabiidir. “Onur duygusu”, medeni cemiyetler içinde yaşayan fertlerde daha beslenmiş bir haldedir. İlkel cemiyetlerde insanlar, birçok yanlış inanışlara ve adetlere esir oldukları için kişiliklerine de tamamıyla sahip bulunamazlar. Onları memnun veya müteessir edecek şeyler, kendilerine ait fikir ve hükümlerden ziyade adetlere ve inanışlara bağlıdır (Özdenören, 2017). “Onur duygusu”, insanlık değerini artırıyor. Çünkü ölçülü ve doğal halde olmak şartıyla “onuru” kuvvetli olanlar, cemiyet nizamlarına ve başkalarının onurlarına da riayet ederler. “Onurlu” insanlardan toplanmış bir millette hak ve ödev kavramları daha iyi anlaşılır. “Onur duygusunun” aşırı veya bozuk şekilleri de vardır ki bunları “korum, övünme” gibi kelimelerle ifade ediyoruz (Düzgün, 2013, s.62).

Şan, ihtişam, rütbe, “onur”, birileri bunlara ne denli çok değer verirse versin, yine de bunlar ne asıl önemli mülkleri tamamlayabilir, ne de onların yerine geçebilirler: Daha çok, gerekli durumlarda, onlar için feda edileceklerdir. Ateşli bir biçimde, “onur yaşamın üstündedir” diye bağırdığımızda, aslında bu, “var olmak ve esenlik içinde olmak bir hiçtir; asıl önemli olan, başkalarının hakkımızda ne düşündükleridir” anlamına gelmektedir. Bu söz, olsa olsa insanlar arasında yer alabilmemiz ve varlığımızı sürdürmemiz için, “onurun” çoğu zaman kaçınılmaz bir biçimde gerekli olduğu çıplak gerçeğinin yansımasıdır (Schopenhauer, 2015).

Şeref ve şahsiyet duygusu da “onur duygusunun” bir neticesi ve bir şeklidir. İnsan, benliğine ait değerlere saygı gösterilmesini istiyor. Kendimizi her bakımdan çevremizdeki insanlarla, hele bize benzeyen şartlar içinde bulunanlarla karşılaştırırız. Bu karşılaştırmanın bizi memnun edecek bir netice vermesini istemek, pek doğal bir haktır. Haysiyetli insan, kendi meziyetlerinden memnun olan, onlara az çok güvenen ve başkalarından saygı bekleyen adamdır. Şeref ve haysiyet duygusu, değer verdiğimiz ve değer verilmesini istediğimiz şeylere göre çok çeşitli olabilir. Aile şerefi, meslek şerefi, millet, yurt ve devlet şerefi gibi değerler “onurlu” bir insanın, korunmasını isteyeceği başlıca temellerdir (Düzgün, 2007, s.6).

Özsaygı ve saygı arasında da hiç kuşkusuz aynı şekilde karşılıklı bir ilişki söz konusudur. Kişi kendine duyduğu saygı ölçüsünde topluma saygı duyar. Bir özne olarak insanın diğer insanlar tarafından saygın karşılanması, insanlar arasında itibar görmesi, takdir edilmesi insan-

da “onur duygusunu” geliştirir. Fakat içselleştirilmeden, yapay veya sahte ilişkiler içinde inşa edilmesi halinde, “insan onurunun” anlamını kaybetmesi muhtemeldir. İnsanın, diğer insanlardan veya toplumdaki gördüğü itibar ve değeri taşıyacak ölçüde kişiliği gelişmemişse, kendisine verilen değeri gurur, kibir, alay etme, küçümseme, aşağılama biçimlerinde dışa vurması pek şaşırtıcı olmayacaktır. Bu bakımdan saygınlık ve saygısızlık arasında derin bir hat olduğunu not etmek gerekir. İnsanın kendisi ve diğerleri ile kurduğu ilişkilerin saygınlığını ifade eden bir kavram “insan onuru”. Onun için insan haklarının, yaşam hakkı kadar temel bileşenlerinden biridir (Seymen, 2013, s.93). “İnsan onuru” ilkesel olarak insanlar arasındaki her türlü ayrımcılık, kayırmacılık, ötekileştirme ve dışlamayı; ayrıca bunları üreten veya besleyen her türlü kanaat, eylem, düzenleme ve uygulamanın reddedilmesini gerektirir. “İnsan onurunun” kendisi hem ahlaki bir ilke hem de evrensel bir nedendir. O nedenle “insan onuruna” aykırı olan şeylerden uzak durulması için başka bir gerekçeye ihtiyaç duyulmaz. “İnsan onuru”, ancak kendisine uygun hareket edilerek var olabilir ve korunabilir (Gözler, 2005, s.346).

“İnsan onurunun” varlığı insan haklarının gerekliliği doğurmaktadır. İnsan hakları, hiçbir ayırım gözetmeksizin bütün insanların yalnızca insan olmalarından dolayı, “insanlık onurunun” gereği olarak sahip olmaları gereken hakların tümüdür. Bu nedenle “insan onuru” korunması gözetilmesi adına insan haklarına gerek duyulmaktadır. İnsan hakları evrenselliği insan değerinden yani “insan onurundan” almaktadır. Çünkü “insan onuru” tüm insanların sahip olduğu öz bir değerdir ve tüm insanlık için geçerlidir (Bulut, 2008, s.4).

“İnsan onuru” ve değerlerinden hareket eden bir değerler eğitimden insanın öncelikle bir olanaklar bütünü olarak tanımlanması ve bu olanakların hem kendi toplumunda hem de dünyada gerçekleştirilmesinden kişilerin sorumlu tutulması gerekmektedir. Kişilere insan değerini korumaya yönelik gerekli eğitim verilmeli ve bu kişilerde sorumluluk haline getirilmelidir. Etik değerlere ilişkin derslerin en temel hedefi etik değerlere ve kavramlara ilişkin bilgilendirerek tek tek somut koşullarda “insan onurunun” ne zaman tehlikede olduğunu görecektir gözler kazandırmak olmalıdır.

Onur ve utanç

Bütünüyle bozulmamış her insanda bulunan “onur ve utanç” duygusunun ve “onur’a” verilen yüksek değerlerin kökü şuradadır: İnsan, kendi başına çok az şey yapabilir ve yalnız bırakılmış bir Robinson’dur; ancak, başkalarıyla topluluk içinde bir şeydir ve çok şey yapabilir. Bu ilişkiyi, bilinci gelişmeye başlar başlamaz anlar ve o andan sonra, toplumun vicdanlı bir bireyi haline gelir. Burada başkalarının gözünde ne olduğunu önemli olduğunu anlar. Her iki durum da kendini “onur duygusu” ya da şartlara göre, “utanç duygusu” denilen doğuştan gelen duygunun doğallığıyla gösterir (Schopenhauer, 2017).

Utanç kişinin duygusal hayatının merkezi bir bileşeni ya da temel düzenleyicisi olarak görülür. Normal utanç değer ve sınırlılıklar hakkındadır, bu kabul edilir, hakkında konuşulur ve onaylanır. Sorunlu olarak düşünülen ve saldırganlığa, bağımlılığa, obsesyona, narsisizme ve depresyona temel katkı sağlayan utanç türü -ki; insanın “onur değerini” altüst eden budur- gizli utançtır; bu utanç başkalarına saldırma ve kendinde inanılmaz derecede nefret etmekten her-

hangi biri ile sonuçlanabilecek durumlara karşı kabul edilmemiş, bastırılmış ya da kendini savunulmuş utançtır (Karen, 1992). Utancın ana belirtisi ebeveyn duygudaşlığının eksikliği olarak görülmektedir. Duygudaşlık patolojik utancın iyileştirilmesinde kritik bir değişken olarak görülmektedir (Jordan, 1997). Böylece “onur” duygusu yeniden bir anlam ve tanım kazanabilir. “Onur kaybına” uğradığını düşünen ve utanç duyan birey aslında; “onur ve utanç” arasında aynı zamanda kültürel bir bağ kurmuş olabilir. Her kültürel grubun “onur ve utanç” konularına farklı boyutlarda sahip olduğu bilinir. Bu bir kültürün kendine özgü şekilde olumsuz ya da olumlu olarak onayladığı yönlerdir (Hardy ve Laszloffy, 1995).

“Onur”, esas olarak, her zaman ahlaki karakterin değişmezliğine dayanır; bu karakter sayesinde tek bir kötü eylem, kendisini izleyen tüm eylemlerin aynı şartlar ortaya çıkar çıkmaz ahlaksal yapıda olacaklarını içerir. Bu yüzden yitirilen bir “onur” yeniden kazanılamaz; meğerki bu yitirme bir yanlışlığa, bir iftiraya ya da yanlış bir görüşe dayanmış olsun. Bu yüzden iftiraya, yergiye ve de hakarete karşı yasalar vardır: Çünkü hakaret; yalın küfür nedenleri belirtilmeden yapılan yüzeysel bir iftiradır. Hiçbir insan “onursuz” yapamaz ve bu, hafife almaktan herkesin kaçınması gereken son derece ciddi bir konudur. Güveni ve inancı çiğneyen, her zaman her ne yapıyor olursa olsun ve her kim olursa olsun, güveni ve inancı yitirir; bu yitimin beraberinde getireceği acı meyveler de eksik olmaz (Schopenhauer, 2015).

“Onur”, insanın kendi kişiliğine karşı saygınlık duygusu, öznel değerlerinin ve ahlaki niteliklerinin başkaları (çevresi ve toplum) tarafından tanınmasıdır. “Onur” dediğimiz bu saygınlık duygusu insan kişiliğinin gelişmesi ve kültürünün artması ölçüsünde bilince dönüşerek güç kazanır. Fakat insanın kendi kişiliğine yönelik saygınlık duygusunun, gerçek kişiliğinde saklı öznel değerlerde uyum içinde bulunması gerekir. Bunun aksine kişideki nitelik ve yeteneklerle uyumsuz, abartılmış bir saygınlık sanısı; “kişisel onuru” güçsüz kılan bir etken olarak, kişinin toplumla olan ilişkilerindeki bağları gevşetir ve onun bazen çevresinden (toplumdan) soyutlanmasına neden olur (Öndül, 1998, s.47). Kişinin “onur” dediğimiz kendi kişiliğine yönelik saygınlığı, eğer bu saygınlığa dayanak olacak gerçekten olumlu niteliklere sahipse; aynı zamanda ona dışı yönelik yani başkalarından da aynı şeyi (saygınlığı) bekleme duygusunu içerik bir öz saygıdır. “Onurun” önemli unsuru olan bu dış saygınlığın koşulu, öznel değerlerin gerçek varlığıdır. Böylece “onur”, bundan önce görülen törebilimsel öğelerin tümünün oluşturduğu insan kişiliğinde saklı ve ondan ayrı düşünülmesi olanaksız bir tinsel öğedir (Altan, 2010, s.20).

“Onur”, pozitif bir karakteri olan üne karşıt olarak, belirli bir anlamda negatif bir karaktere sahiptir. Çünkü “onur” özel, bu özneye ait özelliklere ilişkin bir görüş değildir; ancak kuralla göre varsayılan, ondan da eksik olmaması gereken özelliklere ilişkindir. Bu yüzden sadece, bu öznenin bir istisna oluşturmadığını söyler; ün ise bir istisnayı belirtir. Bu yüzden ünün önce kazanılması gerekir: Buna karşılık “onurun” yitirilmemesi gerekir. Buna uygun olarak ünün azalması belirsizliktir, negatiftir; “onurun” azalması ise utançtır, pozitifdir. Ancak, bu negatifliğin, edilgenlikle karıştırılmaması gerekir: “Onurun” daha çok, bütünüyle etkin bir karakteri vardır. Çünkü sadece öznenin kaynaklanır, onun yapıp ettiklerine dayanır, başkalarına neler yaptığına ve öznenin başına neler geldiğine değil; yani bize bağlı olanı ilgilendirir. Bu, “hakiki

onurun", "şövalye onurundan" ya da "sahte onurdan" ayrıldığı denektaşdır. Dışarıdan sadece iftira yoluyla, "onur" üzerine saldırı mümkündür: Bunun biricik panzehiri de, aynı iftiranın ona uygun bir açıklıkla çürütülmesi ve iftiracının foyasının ortaya çıkarılmasıdır (Schopenhauer, 2017).

Ahlak ve onur

"Bireysel onur", aslında herkeste bulunması gereken ve herkesin kişiliğinin değeri ve bir parçası olan niteliktir. "Kişisel onur" yanında; "aile onuru", "devlet onuru", "ulusal onur" veya "meslek onuru" gibi grupların oluşturduğu "kitle onuru", toplumsal saygınlığı sembolize eden bir öznel simgedir. Fakat toplumsal saygınlığı güçlendiren şey; toplumun uygarlık (kültür) düzeyine göre değişen, bireylerin davranışlarındaki sorumluluk duygusudur. Bu duygunun zayıf olduğu gelişmemiş toplumlarda; toplumsal saygınlık (veya ulusal onur) da güçsüzdür, etkisizdir. Zira geri toplumda bireyle toplum arasındaki tinsel bağın gevşekliği veya bazen kopukluğu nedeni ile toplumdaki soyutlanmış olan birey kendini mensup olduğu toplumun dışında varlık sayan çarpık bir ruhsal durum içindedir. Toplumla birey arasındaki ilişkinin zayıflaması ise, doğal olarak bireyin topluma karşı sorumluluk duygusunu azaltmakta ve bazen yitirmektedir. Buna karşın uygar bir toplumun bireyi; kendi varlığının ve dolayısı ile "kişisel onurunun", ancak mensup olduğu toplum içinde değer kazanabileceğinin bilincindedir. Bu bilinç, topluma karşı sorumluluk duygusunun ve toplumsal saygınlığın (onurun) dayanağı ve biricik güç kaynağıdır (Vandello ve Cohen, 2003, s.1003).

"Onur", toplumsal ilişkilerde kolayca zedelenebilen hassas (duyarlı) bir ahlaki değerdir. Bu nedenle çok eski zamanlardan beri bu ahlaki değer; önceleri "onur sahibinin" bizzat kendi veya mensup olduğu boy, uruk veyahut oymak tarafından korunurken toplumsal örgütün gelişerek Devlet düzenine dönüşmesi ile aynı zamanda hukuk açısından korunması zorunlu üstün bir hukuksal değer niteliğini kazanmıştır. Böylece modern devlet düzeninde insan kişiliğine karşı saldırı olarak kabul edilen "onur kırıcı" davranışlar ve eylemler ceza ve tazminat gibi yaptırımlarla önlenerek "onur" korunmakta ve bu değere karşı saygınlık sağlanmaktadır. Bununla beraber bir ahlaki ve aynı zamanda hukuksal değer olarak, "insan onurunun" hukuk düzenince korunması; insan kişiliğinin gelişmiş olması ve insan kişiliğine verilen değer ölçüsünde olanak kazanmaktadır. İnsan kişiliği ancak uygar bir toplumun özgürlük düzeninde gelişebildiğine göre; böyle bir özgürlük ortamı sağlanmadan "kişi onurundan" söz etmek, insanla alay etmek anlamına gelir (Doğan, 2005, s:53).

Ancak unutulmamalıdır ki;"Onurun" yalnızca dolaylı bir değeri vardır. Çünkü bizim için ancak, başkalarının görüşünün onların bize karşı eylemini belirleyebildiği ya da ara sıra belirleyebildiği ölçüde bir değeri olabilir. Bu da ancak insanlarla birlikte ya da onların arasında yaşadığımızda söz konusudur. Çünkü biz, uygarlık aşamasında, güvenliği ve mülkiyeti yalnızca topluma borçluyuzdur; tüm girişimlerimizde başkalarına da gereksinim duyduğumuzdan ve onların bizimle ilişkiye girmek için bize güvenmeleri gerektiğinden, onların görüşünün bizim için çok büyük ama yine de dolaylı bir değeri vardır. Araç, amaçtan daha değerli olamayacağı için, "onur yaşamdan önemlidir" sözü biraz abartıdır (Schopenhauer, 2015).

SONUÇ

Sonuç olarak, öznenin olguya yüklediği niteliklere değer denilmektedir. Osmanlıca metinlerde ise değer kıymet olarak ifade edilir. Kıymette değer, paha, eder, itibar, onur anlamlarına gelmektedir. Fakat değer ve değerler farklı şeylerdir. Değerler sahip olunan imkânlardır. Değer ise bir şeyin aynı türden diğer nesnelere arasındaki yeridir. Değer insanların yaşamında vazgeçilmez olan şeylerdir. Yaşamlarını sürdürebilmek için değerlerin var olması kaçınılmazdır. Değerlerin oluşmasına neden olduğu için insan değerli bir varlıktır. Kişi kendini gerçekleştirirken değerlerinde oluşmasına neden olur. Barış teolojisinde değerler insan hakları ve “onuru” üzerine oturtulmaktadır.

“Onur” kavramı insanın değeri ile ilişki olan ve geçmişten günümüze kadar gelmiş olan bir kavramdır. “Onura” yönelik yüzyıllar boyunca birçok tanımlamalar getirilmiştir. Bunların ortak yanlarına baktığımızda “onur” doğarken sahip olduğumuz ancak başkaları tarafından devredilen, farklılık gösteren ya da başkalarının müsaadesi ile kullanabileceğimiz bir hak değildir. Kişinin sosyal statüsüne bakılmaksızın sahip olduğu insani hakkıdır. Kısacası insanın akli ve ahlaki yeteneklere sahip olması, onu maddi ve manevi açıdan kendine özgü bir değer sahip kılar. Bu değer çerçevesinde insan, kendi yaşamını ahlaki olarak belirleme ve kendini gerçekleştirme becerisine sahip olur. Bu “insan onurunun” nedenidir. “İnsan onuru”, insanın özerkliğinin, varlık nedeninin temelini, oluşturur. İnsanın insan olmasının anlamı ve amacı “insan onuruyla” açıklanır.

“İnsan onurunun” varlığı insan haklarının gerekliliği doğurmaktadır. İnsan hakları, hiçbir ayırım gözetmeksizin bütün insanların yalnızca insan olmalarından dolayı, “insanlık onurunun” gereği olarak sahip olmaları gereken hakların tümüdür. Bu nedenle “insan onurunun” korunması gözetilmesi adına insan haklarına gerek duyulmaktadır. İnsan hakları evrenselliği insan değerinden yani “insan onurundan” almaktadır. Çünkü “insan onuru” tüm insanların sahip olduğu öz bir değerdir ve tüm insanlık için geçerlidir.

“İnsan onuru” ve değerlerinden hareket eden bir değerler eğitiminden insanın öncelikle bir olanaklar bütünü olarak tanımlanması ve bu olanakların hem kendi toplumunda hem de dünyada gerçekleştirilmesinden kişilerin sorumlu tutulması gerekmektedir. Kişilere insan değerini korumaya yönelik gerekli eğitim verilmeli ve bu kişilerde sorumluluk haline getirilmelidir. Etik değerlere ilişkin derslerin en temel hedefi etik değerlere ve kavramlara ilişkin bilgilendirerek tek tek somut koşullarda insan onurunun ne zaman tehlikede olduğunu görecektir gözler kazandırmak olmalıdır.

“İnsan onuru” insanların varlıklarının önemli bir değeridir ve bu nedenle korunması gerekmektedir. Bu onurun korunmasına yönelik birçok yazılı belgeler bulunmaktadır. Örneğin anayasamızda insan onuruna değinilip tüm insanların doğuştan eşit onura sahip olduğu ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra Birleştirilmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesi’nde de insan

haklarının önemine değinilmiştir. Yine bu yasalarla insanlara “onur kırıcı” davranışlarda bulunulup, “onur kırıcı” ceza verilmesi konusunda da yasaklamalar getirilmiş, “insan onurunu” zedeleyici davranışlara yönelik gerekli önlemler alınmıştır. Ayrıca insanların “onurlarının” öneminin farkına varmaları için insan hakları konusunda gerekli eğitimler verilmelidir. Gelişen her şeyle sahip olduğumuz haklar ve konumlarda değişmektedir bu nedenle insan hakları konusunda eğitim verilmesi gerekmektedir. İnsan haklarının temeli “insan onurudur”. Buna göre insan hakları eğitimi ile insanlar sahip oldukları onurun değerinin bilincine varabileceklerdir.

KAYNAKLAR

- Abadan-Unat,Ö.,Aybay,S. ve Keleş, T. (1978). İnsan Hakları Armağanı, Doğan Basımevi, Ankara.
- Ağaoğulları, M. A. ve Köker, L. (2006). İmparatorluktan Tanrı Devletine, İmge Kitabevi, Ankara.
- Akad, M. ve Dinçkol, V. B. (2006). Genel Kamu Hukuku, Der Y., İstanbul,
- Bulut, N. (2008). “Eski Yunan’dan Aydınlanma Çağına İnsan Onuru Kavramının Gelişimine Genel Bir Bakış”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, cilt 12, sayı 3-4, Erzincan.
- Canatan, A. (2008), “Toplumsal Değerler ve Yaşlılar”, Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, C:1, Ss: 62-71, Ankara
- Doğan, İ. (2005) Alman Öğretisinde İnsan Onuru ve Güncel Sorunlar Hakkında Kısa Bir Giriş, S.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 2, s.53. Konya.
- Düzgün, Ş. A. (2007). İnsan Onuru ve Toplumsal Yaşam İçin Etik. Kelam Araştırmaları Dergisi, C:1, Ss:1-12.
- Düzgün. Ş.A. (2013), İnsan Onuru: Kaynağı, Sınırı ve Temellendirilmesi. Hz. Peygamber ve İnsan Onuru, DİB Yayınları, Ankara
- Düzgün, Ş.A. (2014), İnsanın Yetkinliğini Teolojik Temellendirmenin İmkânı. İnsan Onuru İslâm ve Hıristiyanlıktaki Temelleri, Eugen Biser Vakfı Kültürlerarası ve Dinler arası Sempozyumları. Cilt: 1, Almanya
- El-Mafrey, İ. H. (1995). İslam ve İnsan Hakları. Endülüs Yayınları. İstanbul.
- Gomien, D. (1995). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kısa Rehberi. Renk Ajans Basım Yayın Hizmetleri, İstanbul.
- Gören, Z. (2007). Avrupa Birliği Temel Haklar Şartının Ana İlkesi: Dokunulmaz İnsan Onuru, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 12, Ss:21-37. İstanbul.
- Göze, A. (2005). Siyasal Düşünceler ve Yönetimler. Beta Yayıncılık. İstanbul.
- Gözeler, E. ve Körner, F. (2005). İnsan Onurunun İslam ve Hıristiyan Geleneklerindeki Temelleri. Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, C.47, S. 2, Ss. 343-350. Ankara

- Hekimoğlu, M.M. (2002). "1982 Anayasasına Göre İnsan Hakları Kavramı", Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sayı 7.
- Heinzmann, R. (2010). "İnsan ve İnsan Onuru-Toplumsal Yaşam İçin Etik ve Ahlak", (26.11.2010), <http://khup.com/keyword/page-2/ahlak.html>
- Heper, A. (2010). Kültürlerarası İlişki Bağlamında İnsan Onuru. HFSA Hukuk Felsefesi ve Sosyoloji Arşivi, "Hukuka Felsefi ve Sosyolojik Bakışlar - V" , Sempozyum İstanbul Barosu-HFSA Bildiriler / 2, İstanbul Barosu Yayınları, 13-17 Eylül 2010, s.20
- Işıқтаç, Y. (2004). Hukuk Felsefesi. Filiz Kitabevi. İstanbul
- Kale, N. (2007). Nasıl Bir Değerler Eğitimi? Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. C:1, Ss:313-322. Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları. İstanbul
- Kapani, M. (1993). Kamu Hürriyetleri. Yetkin Yayınları. Ankara.
- Kaymakcan, R., Kenan, S., Hökekleli, H., Arslan, Ş. Ve Zengin, M., (2007). Türk Eğitim Sisteminde Değer Sorunu. Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Kiriş, N. (2009). İnsan Hakları: İnsanın Değeri ile Hukuk Arasındaki İlişki. Uluslararası Davraz Kongresi, 24- 27 Eylül, Isparta.
- K.Kepençi, Y. (2000). İnsan Hakları Eğitimi, Anı Yayıncılık, Şubat, Ankara.
- Kuçuradi, İ. (1996). İnsan Haklarının Felsefi Temelleri. Uluslararası Semineri. Meteksan Anonim Şirketi, 2. Baskı, Ankara.
- Lewis, M. (2007). A Brief History of Human Dignity: İdea and Application In Perspectives on Human Dignity: A Conversation. Ss.93. Editors: Jeff Malpas/Norelle Lickiss, Springer
- Öndül, H. (1998). İnsan Onuru," İnsan Hakları Derneği (01.12.2010) http://www.ihd.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=939:insan-onuru&catid=47:makaleler&Itemid=125
- Özdenören, R. (2017). <http://www.yenisafak.com/yazarlar/rasimozdenoren/insan%C4%B1n-onur-duygusu-evrensel-demirba-degeridir-27547-26>
- Schopenhauer, A. (2015). Yaşam bilgeliği Üzerine Aforizmalar. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları/İstanbul
- Schopenhauer, A. (2017). Hayatın anlamı. (Çev: Ahmet Aydoğan). Say Yayınları/İstanbul
- Seymen, Ç. A. (2013). Hukuki Bir Kavram Olarak İnsan Onuru. Umut Vakfı Araştırma Merkezi, 3. Hukukun Gençleri Sempozyumu, 11-12 Ekim 2013, Antalya
- TDK, Türkçe Sözlük, Cilt: 2. Türk Dil Kurumu Yayını. Ankara
- Timuçin, A. (2005), Değer Nedir? Felsefe Dünyası. Sayı 41, Ss:15. Ankara

Vandello, J. A. ve Cohen, D. (2003). Male honor and female fidelity: Implicit cultural scripts that perpetuate domestic violence. *Journal of Personality and Social Psychology*, V:84, Pp:997-1010.

Yeşil, R. (2002). *Okulda ve Ailede İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*, Nobel Yayıncılık, Mart, Ankara.